

NUMERI EN DEUTERONOMIUM
voor
IEDEREEN

Het Oude Testament voor iedereen
door
John Goldingay

Genesis deel 1
Genesis deel 2
Exodus en Leviticus
Numeri en Deuteronomium

Volgende delen in voorbereiding

John Goldingay

Numeri en Deuteronomium

VOOR IEDEREEN

wb Uitgeverij Van Wijnen - Franeker

© 2010 John Goldingay

Oorspronkelijke uitgever Westminster John Knox Press, Louisville, KY
40202, U.S.A.

Oorspronkelijke titel *Numbers and Deuteronomy for Everyone*

© 2017 Nederlandse editie: Uitgeverij Van Wijnen, Postbus 172, 8800 AD
Franeker

De Bijbelteksten zijn met toestemming van het Nederlands
Bijbelgenootschap overgenomen uit de Nieuwe Bijbelvertaling (NBV).

www.uitgeverijvanwijnen.nl

Vertaling Martine Krabbendam-Veenhof

Omslagontwerp Garage/BNO

ISBN 978 90 5194 504 1

NUR 707

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvou-
digd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar
gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch,
door fotokopieën, opnamen, of op enige andere manier, zonder vooraf-
gaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

INHOUD

<i>Kaarten</i>		9
<i>Dankwoord</i>		11
<i>Inleiding</i>		13
Numeri 1,1 – 2,34	Jezelf herkennen in je familiegeschiedenis	21
Numeri 3,1 – 5,4	God maakt aanspraak op Levi	26
Numeri 5,5-31	Jahweh ontrouw worden	30
Numeri 6,1-27	Moge de HEER u zegenen en u beschermen	34
Numeri 7,1 – 8,4	De zorg voor het heiligdom	38
Numeri 8,5 – 9,14	Gods flexibiliteit	41
Numeri 9,15 – 10,36	De reis begint echt	45
Numeri 11,1-35	Knoflook missen	50
Numeri 12,1-16	Mirjam de profeet, Aäron de priester, Mozes de leraar	54
Numeri 13,1 – 14,38	Een spionageverhaal	58
Numeri 14,39 – 15,41	Opzettelijk en onopzettelijk	63
Numeri 16,1 – 17,13	Met ambitie omgaan	68
Numeri 18,1 – 19,22	Voorziening en reiniging	73
Numeri 20,1-13	Eén fatale fout	77
Numeri 20,14 – 21,3	Twee heel verschillende benaderingen van oorlog	81
Numeri 21,4-35	Slangen, vooruitgang en een derde benadering van oorlog	84
Numeri 22,1 – 23,4	Een verhaal over een stelletje ezels	89

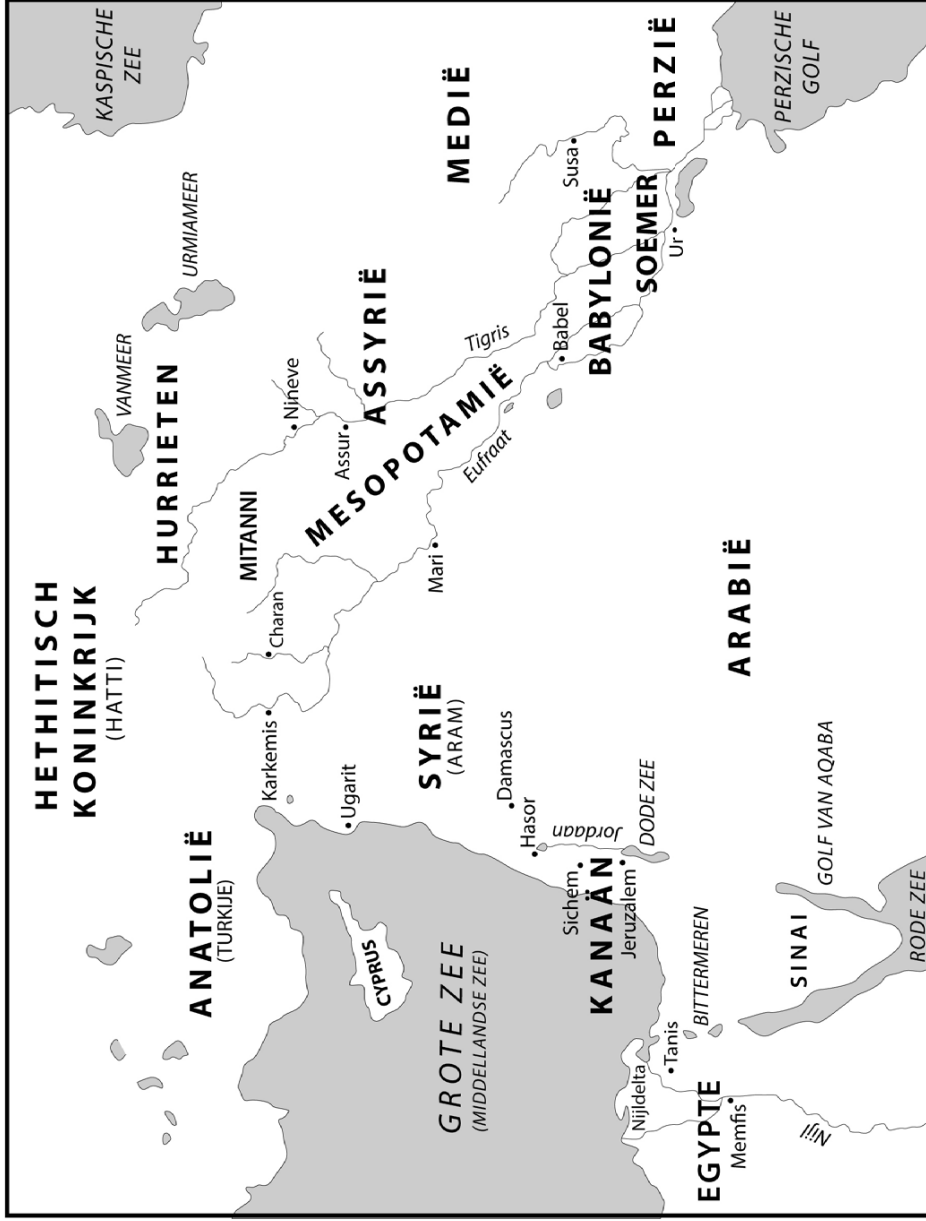
INHOUD

Numeri 23,5-24	God komt niet op zijn belofte terug	94
Numeri 23,25 – 24,25	Mooie tenten, Jakob	98
Numeri 25,1 – 26,51	Hoe het allemaal (weer) verkeerd gaat	102
Numeri 26,52 – 27,11	Vijf brutale vrouwen	107
Numeri 27,12-23	Een nieuwe leider aanstellen	112
Numeri 28,1 – 29,40	Samen met God eten	116
Numeri 30,1-17	Onderhandelingen en liefdesliedjes	121
Numeri 31,1-34	Een onvoltooide kwestie	125
Numeri 32,1-42	Wederzijdse ondersteuning	130
Numeri 33,1 – 34,29	Land, beloften en politiek	133
Numeri 35,1 – 36,13	Waarborg voor gerechtigheid	138
Deuteronomium 1,1-45	Mozes begint aan zijn laatste preek	143
Deuteronomium 1,46 – 3,29	Nee, maar...	147
Deuteronomium 4,1-49	De aantrekkingskracht van beelden	152
Deuteronomium 5,1-15	Niet met onze voorouders	157
Deuteronomium 5,16-33	Was het maar zo	162
Deuteronomium 6,1-25	Luister, Israël	166
Deuteronomium 7,1-6	Vijanden doden	171
Deuteronomium 7,7-15	Uitgekozen	176
Deuteronomium 7,16 – 9,3	Geleidelijk	180
Deuteronomium 9,4 – 10,22	Jullie hebben het niet verdiend	185
Deuteronomium 11,1-32	In Zuid-Californië regent het nooit	190
Deuteronomium 12,1 – 13,1	Niet op je gevoel afgaan	194
Deuteronomium 13,2-18	Valse profeten	199
Deuteronomium 14,1-29	Je bent wat je eet	203
Deuteronomium 15,1-18	Mensen helpen om weer op eigen benen te staan	208
Deuteronomium 15,19 – 16,17	Het ritme van pelgrims- tochten	213

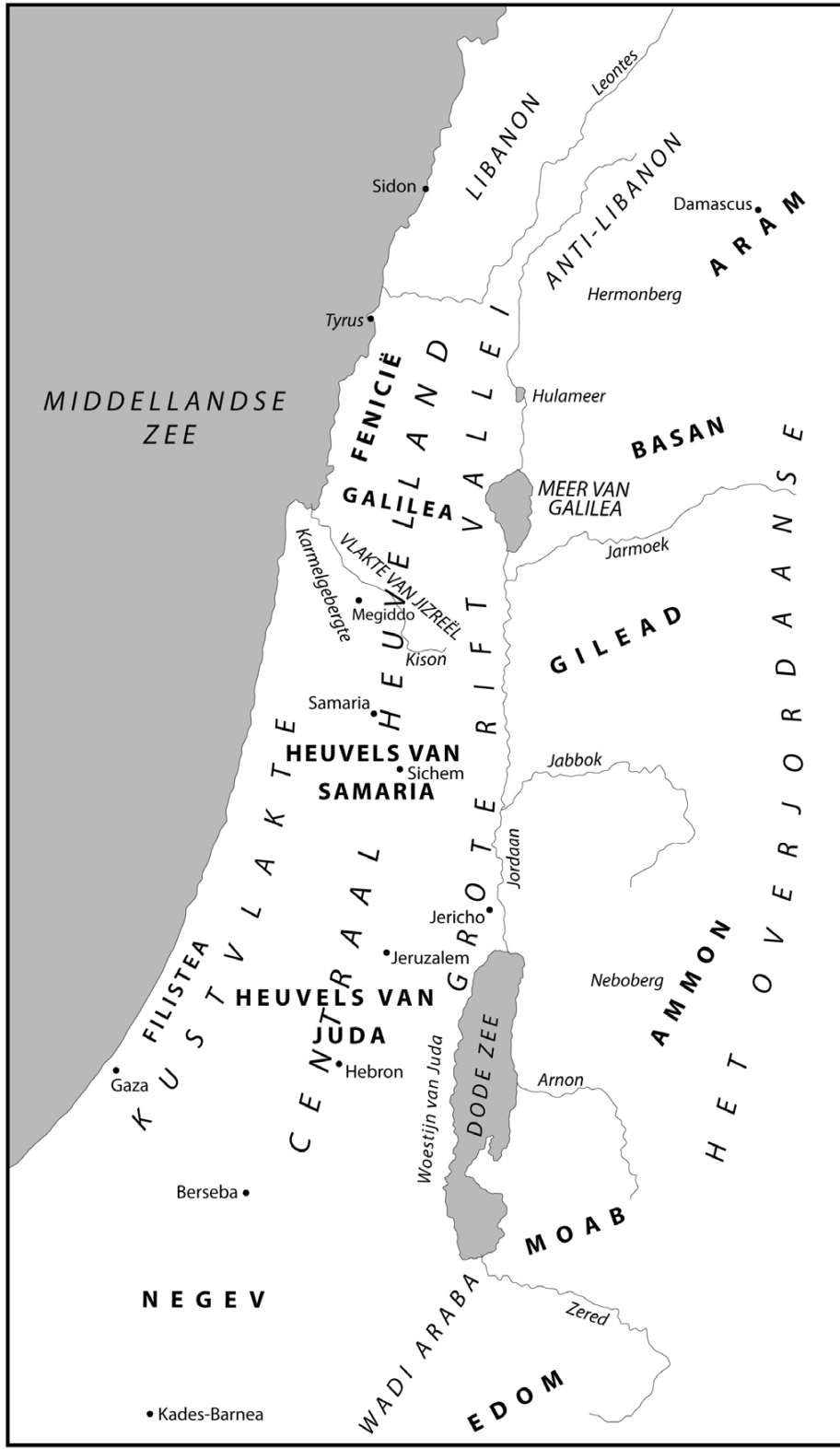
INHOUD

Deuteronomium 16,18 – 17,13	Het recht en niets dan het recht (Volkomen rechtvaardigheid)	217
Deuteronomium 17,14 – 18,22	Koningen, priesters, Levieten, profeten	222
Deuteronomium 19,1 – 20,20	Zo moet je oorlog voeren (of: Onhandig oorlog voeren)	227
Deuteronomium 21,1-23	Moord ontwijdt het land	231
Deuteronomium 22,1-12	Sommige dingen moet je gescheiden houden	236
Deuteronomium 22,13–23,1	<i>Sex in the City</i>	239
Deuteronomium 23,2-25	Stellingname ten opzichte van Egyptenaren (en anderen)	244
Deuteronomium 24,1-22	Heilige inefficiëntie	249
Deuteronomium 25,1-19	De familienaam in stand houden	253
Deuteronomium 26,1-19	Een zwervende Arameeër is een groot volk geworden	257
Deuteronomium 27,1 – 28,68	Vervloekingen, zegeningen en vervloekingen	261
Deuteronomium 28,69 – 30,20	Het raadsel van gehoorzaamheid en ongehoorzaamheid	266
Deuteronomium 31,1–32,47	Mozes' laatste lied	271
Deuteronomium 32,48 – 34,12	Buiten het beloofde land sterven	275
<i>Woordenlijst</i>		280

© Karla Bohmbach

© Karla Bohmbach

DANKWOORD

Aan het begin van ieder hoofdstuk is het relevante Bijbelgedeelte opgenomen.¹ De omvang van dit boekje maakt het onmogelijk om de hele Bijbeltekst af te drukken. Waar niet voldoende ruimte is voor de hele passage maak ik een paar algemene opmerkingen over het gedeelte dat ik moest overslaan. Aan het einde van het boek staat een verklarende woordenlijst met een aantal termen die geregeld in de tekst terugkomen (vooral geografische, historische en theologische termen). In ieder hoofdstuk (maar niet in de introductie) zijn deze woorden gemarkeerd door ze **vet** af te drukken als ze voor het eerst voorkomen.

De verhalen die na de Bijbelgedeelten volgen, gaan vaak over mijn vrienden en familie. Ik heb ze niet verzonnen, maar wel onherkenbaar gemaakt om eerlijk tegenover de betrokkenen te zijn. Soms had ik dat zo goed gedaan dat het me moeite kostte om me te herinneren wie er beschreven werd, toen ik het manuscript herlas. Mijn vrouw Ann komt vaak in de verhalen voor. Kort voordat ik aan dit boek begon, stierf ze, nadat ze drieënveertig jaar met multiple sclerose had geleefd. De manier waarop we al die jaren samen met haar ziekte en handicap omgingen, beïnvloedt alles wat ik schrijf. Soms kun je dat in de tekst zien, soms is het effect indirect. Ik dank God voor haar, en in haar belang

¹ In de oorspronkelijke uitgave zijn de Bijbelgedeelten in een eigen vertaling van John Goldingay opgenomen. In de Nederlandse uitgave is gekozen voor de Nieuwe Bijbelvertaling (NBV) van het Nederlands Bijbelgenootschap. In de lopende tekst worden soms citaten uit andere vertalingen geciteerd, met name uit de Herziene Statenvertaling (HSV)

DANKWOORD

– maar niet in het mijne – ben ik blij dat ze nu kan slapen tot de dag van de opstanding.

Ik ben Matt Sousa dankbaar dat hij het manuscript heeft gelezen en er onduidelijkheden en vergissingen uit heeft gehaald. Ik ben Tom Bennet dankbaar voor het corrigeren van de drukproeven.

INLEIDING

‘De Schriften’ – dat waren voor Jezus en de auteurs van het Nieuwe Testament de geschriften die christenen het ‘Oude Testament’ noemen. Als ik dat zeg, ben ik een beetje kort door de bocht, want het Nieuwe Testament geeft ons er geen lijst van. Maar de verzameling geschriften die het Joodse volk aanvaardt, is bij benadering de verzameling waar Jezus en de auteurs van het Nieuwe Testament vermoedelijk mee werkten. De kerk aanvaardde later een aantal extra boeken, de ‘apocriefe’ of ‘deuterocanonieke’ boeken. Maar voor het doel van deze serie die *‘het Oude Testament voor iedereen’* wil uitleggen, bedoelen we met het Oude Testament die geschriften die de Joodse gemeenschap aanvaardt.

Ze zijn niet ‘oud’ in de zin van verouderd of ouderwets. Om dat duidelijk te maken noem ik ze soms liever het ‘Eerste Testament’ dan het Oude Testament. Voor Jezus en de nieuwtestamentische schrijvers waren ze een levende bron om God, zijn werkwijze in de wereld en zijn omgang met ons te begrijpen. Ze waren bruikbaar ‘om onderricht te geven, om dwalingen en fouten te weerleggen, en om op te voeden tot een deugdzzaam leven, zodat een dienaar van God voor zijn taak berekend is en voor elk goed doel volledig is toegerust’ (2 Timoteüs 3,16-17). Kortom, ze waren voor iedereen. Daarom is het vreemd dat christenen ze niet vaak lezen. Mijn doel met deze boekjes is je bij het lezen ervan te helpen.

Mijn aarzeling is dat je misschien mijn gedachten leest in plaats van de Schriften. Doe dat niet! Ik vind het prettig dat in deze serie een groot deel van de besproken Bijbeltekst staat afgedrukt. Sla die niet over! Uiteindelijk is die van belang.

INLEIDING

Een overzicht van het Oude Testament

De Joodse gemeenschap verwijst vaak naar deze geschriften als de Tora, de profeten en de geschriften. Hoewel het Oude Testament uit dezelfde boeken bestaat, staan ze daar in een andere volgorde:

- Genesis tot Koningen: een verhaal dat van de schepping van de wereld doorloopt tot aan de verbanning van de Judeeërs naar Babylon.
- Kronieken tot Ester: een tweede versie van dit verhaal, dat doorloopt tot in de jaren na de ballingschap.
- Job, Psalmen, Spreuken, Prediker, Hooglied: een aantal poëtische boeken.
- Jesaja tot Maleachi: het onderwijs van een aantal profeten.

Hieronder volgt een overzicht van de geschiedenis die aan de boeken ten grondslag ligt. (Ik geef geen jaartallen voor de gebeurtenissen in Genesis, dat zou teveel giswerk zijn.) De gebeurtenissen vinden plaats vóór de geboorte van Christus.

eind 13 ^e – begin 12 ^e eeuw	Mozes, de uittocht, Jozua
12 ^e – 11 ^e eeuw	de ‘rechters’
10 ^e eeuw	Saul, David, Salomo; het rijk scheurt in tweeën: Efraïm en Juda
9 ^e eeuw	Elia, Elisa; Aram-Damascus is de supermacht
8 ^e eeuw	Amos, Hosea, Jesaja, Micha; Assyrië is de supermacht; ondergang van Efraïm, Juda vazal van Assyrië, koning Hizkia

INLEIDING

7 ^e eeuw	koning Manasse, Jeremia, Josia; Babylon is de supermacht
6 ^e eeuw	ondergang van Juda, ballingschap; Ezechiël, Daniël; Perzië wordt de supermacht, terugkeer uit de ballingschap
5 ^e eeuw	Ezra, Nehemia; Juda provincie van het Perzische rijk
4 ^e eeuw	Griekenland is de supermacht (Alexander de Grote)
3e eeuw	Syrië en Egypte zijn regionale machten die allebei aan Juda trekken
eind 2 ^e eeuw	Juda komt in opstand tegen Syrië en wordt enige tijd onafhankelijk
1 ^e eeuw v.Chr.	Rome is de supermacht

De Tora

Menselijkerwijs gesproken is Mozes het belangrijkste personage in Numeri en Deuteronomium. De Statenvertaling noemt deze boeken 'Het vierde en vijfde boek van Mozes'. In Numeri en Deuteronomium wordt verteld dat Mozes dingen opschrijft, maar niet dat hij deze Bijbelboeken schreef. Het feit dat in de derde persoon over Mozes gesproken wordt, wekt eerder de indruk dat iemand anders over hem schrijft. Net als de meeste Bijbelboeken zijn deze twee anoniem; er wordt ons niet verteld wie de auteur is. Een van de kenmerken van Numeri en Deuteronomium is dat er soms onderwerpen aan de orde komen die al in Exodus en

INLEIDING

Leviticus behandeld zijn. Deuteronomium bevat bijvoorbeeld nog een reeks instructies voor het omgaan met slaven, in vervolg op de twee series die al in Exodus en Leviticus staan. Deze stammen allemaal uit de periode voordat het volk zich in het land vestigt en dus zelfs maar één set instructies nodig heeft. Numeri en Deuteronomium bieden ons ook nog een reeks instructies voor het vieren van de religieuze feesten in de lente, zomer en herfst, na de drie series die al in Exodus en Leviticus staan.

Het lijkt zo gegaan te zijn dat God in de loop der eeuwen, te beginnen met Mozes, voortdurend leiding aan het volk gaf bij het vormgeven van de eredienst en het dagelijks leven. Afhankelijk van de maatschappelijke situatie nam Gods leiding verschillende vormen aan. In Numeri en Deuteronomium, net als in Exodus en Leviticus, is het resultaat van dit advies bij elkaar gebracht, als onderdeel van de grote collectie instructies die samen de vijf boeken van de Tora vormen. In het boek Ezra wordt beschreven dat Ezra in 458 v.Chr. – enige tijd na de ballingschap – de Tora vanuit Babylonië naar Jeruzalem bracht. Misschien duidt dit erop dat het proces van het verzamelen van de Tora (en dus van Numeri en Deuteronomium) toen voltooid werd. De boeken bevatten dus waarschijnlijk materiaal dat gedurende een groot deel van een millennium bij elkaar is gebracht, van Mozes tot Ezra.

De Statenvertaling heeft de opvatting dat de eerste vijf boeken van de Bijbel met Mozes in verband staan, niet uitgevonden; dat idee bestond al in Jezus' tijd, en het Nieuwe Testament gaat ervan uit. Maar het is niet zeker of de mensen gewoon bedoelden dat Mozes de boeken feitelijk had geschreven. Ze hadden andere boeken en tradities die met Mozes in verband gebracht werden, ook al wisten ze dat die uit hun eigen tijd afkomstig waren. Iets 'mozaïsch' noemen, was een manier om te zeggen: 'Wij aanvaarden dit als iets wat Mozes zou goedkeuren.'

INLEIDING

Geen van de eerste vijf boeken is echt een zelfstandig werk, compleet in zichzelf. Dus hebben Numeri en Deuteronomium niet echt een eigen begin; het verhaal van Genesis tot en met Leviticus wordt bekend verondersteld. De beloften die God aan Abraham deed, werden voor een deel in Genesis vervuld. Maar aan het einde van het boek bevond het gezin van Jakob zich vanwege een hongersnood in het verkeerde land. In Exodus 1-18 wordt de draad van het verhaal weer opgevat door te beschrijven hoe Jakobs afstammelingen uit Egypte gehaald worden en op weg worden gezet naar hun eigen land, maar daarna staat het verhaal een lange tijd stil. Tijdens de hoofdstukken 19-40 verblijft het volk ononderbroken bij de berg Sinai. De tijdsspanne die beschreven wordt, is maar twee jaar. Maar de hoeveelheid ruimte die aan deze periode besteed wordt, laat zien hoe belangrijk men het verblijf daar en de manier waarop Israël de consequenties van dat verblijf in de daaropvolgende eeuwen concreet maakte, vond. Dus aan het slot van Leviticus is het volk nog steeds onderweg; in Numeri en Deuteronomium wordt beschreven hoe het van de Sinai naar de grens van het beloofde land wordt gebracht.

De vijf boeken van de Tora lijken een beetje op vijf seizoenen van een televisieserie, die allemaal met onbeantwoorde vragen eindigen zodat je het volgende jaar verder kijkt. De serie gaat zelfs nog zes seizoenen door (daarmee vestigt deze serie een soort record), want het verhaal loopt door in Jozua, Rechters, 1 en 2 Samuël en 1 en 2 Koningen. Numeri en Deuteronomium maken deel uit van een gigantisch verhaal dat helemaal doorloopt van Genesis tot aan de boeken Samuël en Koningen. We weten dat het daar eindigt, want als we de bladzijde omslaan, komen we terecht in een soort bijproduct, een nieuwe versie van het hele verhaal in 1 en 2 Kronieken. Dus de boeken Genesis tot en met Koningen vertellen een verhaal dat van de schepping – via de belofte aan Israëls voorvaders, de uittocht, de ontmoet-

INLEIDING

ting met God op de Sinai, de reis van het volk naar Kanaän, de tragedies in het boek Rechters, de prestaties van Saul, David en Salomo, de splitsing en het verval van het rijk – doorloopt tot de deportatie van een groot deel van het volk Juda naar Babylonië.

In de vorm waarin het aan ons overgeleverd is, hoort dit enorme verhaal dus thuis in de tijd na de laatste gebeurtenis die opgetekend is, de verbanning van het Judese volk naar Babylonië in 587 voor Christus. Ik ga er niet vanuit dat er toen nog niets op schrift stond. Maar uitgebreide inspanningen om te onderzoeken via welke tussenfasen het boek zijn uiteindelijke vorm kreeg, hebben niet tot enige overeenstemming over dat proces geleid. Dus is het maar het beste niet over die vraag te piekeren. Het feit dat het verhaal de lange periode van het begin van de wereld tot het einde van de Judese staat beslaat, nodigt ons uit om het begin te lezen in het perspectief van het einde, zoals dat bij ieder verhaal het geval is. En soms helpt dit ons om aspecten in het verhaal op te merken die we anders misschien over het hoofd zouden zien. En het helpt om te vermijden dat we dingen verkeerd begrijpen, die anders raadselachtig zouden zijn.

Numeri en Deuteronomium

Het feit dat we Numeri en Deuteronomium in één deeltje van de serie *Het Oude Testament voor iedereen* behandelen, heeft tot gevolg dat we het hele verslag van Israëls reis kunnen overzien, van de Sinai tot aan de grens van het beloofde land. Aan het begin van Numeri is het volk nog bij de Sinai en geeft Mozes hun nog voorschriften van God, net als in Leviticus, maar de instructies krijgen een ander accent. De voorschriften hebben nu betrekking op de reis die het volk gaat maken. Het boek Numeri kan in drie delen ver-

INLEIDING

deeld worden. In het eerste deel staan deze voorschriften die het volk tijdens de laatste drie weken bij de Sinai krijgt. In het middelste deel wordt over de reis verteld, die uiteindelijk veertig jaren zal duren. In het laatste deel is het volk in het dal van Moab, ten oosten van de Jordaan en de Dode Zee, en het verhaal is een voorbereiding op de aankomst in Kanaän. In de laatste twee delen zijn allerlei voorschriften verweven met verhalen over specifieke gebeurtenissen.

In Deuteronomium wordt Mozes' laatste toespraak tot Israël beschreven; tijdens het hele boek verblijft het volk aan de grens van Kanaän. Mozes blikt terug op de reis die ze gemaakt hebben, daagt deze nieuwe generatie uit om een juiste levenshouding ten opzichte van God te ontwikkelen, en geeft gedetailleerde voorschriften voor kwesties waar ze in Kanaän mee te maken zullen krijgen. Hij dringt erop aan dat ze in een verbondsrelatie met God blijven, stelt Jozua aan als zijn opvolger, geeft het volk Gods zegen en beklimt een nabijgelegen berg om voor zijn dood het land te zien dat het volk zal binnengaan.

Zowel in het Oude als in het Nieuwe Testament wordt ervan uitgegaan dat de verhalen en het onderwijs belangrijk voor de lezers zijn. In Psalm 95 worden verhalen en onderwijs samengenomen: Israël moet aandacht schenken aan Gods voorschriften en leren van wat er op deze tumultueuze reis gebeurde, om te voorkomen dat het volk in moeilijkheden komt, zoals Israël zo vaak overkwam. Het is vaak nuttig om je voor te stellen dat het verhaal in de tussenliggende eeuwen aan Israëlieten verteld of voorgelezen werd. 1 Korintiërs 10 laat zien dat Paulus het essentieel vindt dat de Korintiërs van deze verhalen leren, terwijl het verhaal van Jezus' beproeving in de woestijn laat zien dat ook hij ervan uitgaat dat Deuteronomium het patroon van zijn leven moet bepalen.

